

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Laat ik beginnen met een parabel van Isaac Deutcher, een denker van Joodse komaf.

*Een man sprong eens van de bovenste verdieping van zijn brandend huis, waarin al een groot aantal van zijn familieleden was omgekomen. Hij slaagde erin zijn leven te redden, want terwijl hij viel, kwam hij op het hoofd van iemand beneden hem terecht, die daardoor armen en benen brak. De springende man had geen enkele keus, maar voor de man met de gebroken benen was hij toch de oorzaak van zijn ongeluk.*

*Welnu, het zou in ons verhaal mogelijk zijn dat de man die aan het brandende huis ontsnapte weer herstelde en probeerde om zijn ongewilde slachtoffer te helpen en op te beuren. Deze zou zich dan gerealiseerd hebben dat hij het slachtoffer was van omstandigheden die geen van tweeën kon controleren.*

*Laten we echter eens zien wat er gebeurt wanneer onze hoofdpersonen zich wat minder rationeel gedragen. De gewonde man geeft de ander de schuld van zijn ellende en zweert dat hij ervoor zal boeten.*

*De ander, beducht voor de wraak van de nu nog kreupele, beledigt hem en tuigt hem telkens af wanneer hij hem tegenkomt. De gewonde zweert opnieuw wraak en wordt weer afgetuigd.*

*Een bittere vijandschap waarvan de aanleiding zo toevallig is, gaat een eigen leven leiden en overschaduwet op een vreselijke manier het hele bestaan van de twee partijen.*

Op Israëlzondag moet je als predikant iets zeggen  
waarover niemand meer iets zinnigs zeggen kan.

Het minder rationele gedrag van de twee mannen uit ons verhaal  
is veel meer werkelijkheid dan ons lief zou moeten wezen.

En ieder die nu nog iets zegt over Israël  
ter verlichting van de zwaarte van dit conflict  
is een Netanyahu aanhanger, een Bibi-minnaar,  
óf een Hamas-fan. Een terroristen-knuffelaar.

Er is geen tussenweg meer, ook niet in de Nederlandse politiek.  
De komende weken, tijdens de verkiezingscampagne,  
doen het ergste vrezen wat dat betreft.

Wat nu te doen?

In de kerk komen we bijeen rondom een boek.  
Dat wordt weleens vergeten,  
het lijkt soms een bijeenkomst rond een koffiepote,  
maar het is toch de bedoeling dat we uit een boek gaan lezen.

Nou ja, boek...  
Daar valt nog een hoop over te zeggen.  
Allereerst moeten we beseffen dat het een Joods boek is.  
Helemaal.

Dus dat wat wij het Oude Testament noemen,  
maar ook dat wat bij ons bekend staat als het Nieuwe Testament,  
het is allemaal Joods, want het is in Joodse kringen ontstaan.  
Alle schrijvers, op één na, maar die is Jood geworden,  
alle schrijvers waren Joden.

En, anders dan Isaac Deutcher, religieuze Joden.

Het tweede dat we van de Bijbel, want daarover gaat het,  
moeten zeggen is dat het eigenlijk geen boek is.

Het is een bibliotheek vol met boeken en boekjes.  
66 stuks om precies te zijn.

Deze prachtige kerk is destijds geroofd  
van de Roomse christenen van Goutum,  
en toen kwam hier ook een protestantse Bijbel te liggen.

De Roomse bijbel die hier lag bevatte meer dan 66 boeken,  
en de belangrijkste daarvan waren de boeken van de Makkabeeën.

Die boeken, die we dus helaas niet meer hebben,  
gaan over de opstand van de Joden tegen de Griekse overheersers.

Wij hebben in Europa het Griekse denken overgenomen  
maar dat deden een groot aantal Joden niet.  
En in het verzet tegen die Grieken speelden de Farizeeën een grote rol.

Wij weten niet veel van Farizeeën, sterker nog,  
we gebruiken de naam 'Farizeër' als een scheldwoord.

Als we daar nu eens mee zouden ophouden  
dan zou deze Israëlzondag al een groot succes zijn!

Farizeeën zijn belangrijk bij de vorming van het Nieuwe Testament.  
Je zou zelfs kunnen zeggen dat heel het Nieuwe Testament  
één grote Farizeese geloofsovertuiging betreft.

Het punt zit hem in die Griekse overheersing,  
uit wat genoemd wordt: de inter-testamentaire periode.

Er zit namelijk tussen de boeken van het Oude Testament  
en die van het Nieuwe Testament  
een soort gat. Een aantal eeuwen waarover we niets weten.  
Geen teksten hebben althans.  
Maar er gebeurde natuurlijk van alles tussen de Babylonische Ballingschap  
en het leven van Jezus.  
Joden zijn de hele mensengeschiedenis door bezet,  
tot slavernij gedwongen,

vervolgd,  
in ballingschap genomen  
vermoord,  
vergast...

Door Egyptenaren, Assyriërs, Babyloniërs....  
In de tijd van Jezus door de Romeinen.  
In het christelijke Europa door... Europa.  
En in de periode tussen het Oude en Nieuwe Testament in  
door de Grieken.

Temidden van al die ellende zijn er profeten in Israël  
die het opnemen voor armen, slachtoffers, kinderen.  
Weduwen en wezen, die er te over waren  
omdat mannen en vaders voortdurend omkwamen in de oorlogen.

Ezechiël is er één van, maar er waren er veel meer:  
Amos, Micha, Jesaja, Jeremia.

"Jullie doen alles waar de Thora niks van wil weten  
en dan, tot overmaat van ramp, willen jullie ook nog het land bezitten?  
Jullie maken er ruïnes van,  
van de plaats waar armen en slachtoffers  
tot hun recht zouden moeten komen."

Dus er is profetische aandacht voor het doen van gerechtigheid.  
En Thora is dáárvan de leerschool.  
Recht en gerechtigheid doe je, daar maak je geen ideaal van,  
dat is dagelijkse praktijk óf het is verkiezingsretoriek.

Farizeeën wilden tegenover alle geweld van bezettingen  
en vervolgingen, pogroms en voortdurende moordpartijen,  
Thora houden.

Maar ze wisten wel dat Exodus, uittrekken uit onrecht en slavernij,  
zoals het Pesachverhaal gaat,  
niet meer mogelijk zou zijn  
omdat de hele wereld nu één groot Egypte geworden was.

Daarom kwamen ze met een nogal politieke wijze van Thora-lezen  
en wel: de opstanding uit de doden.

Ze leerden dat de Farao, de Caesar, de overheerser  
dan wel alle slaven om hals kon brengen  
maar dat de slachtoffers van al dat onrecht en al dat geweld,  
daarmee niet in de vergetelheid verdwenen waren.  
"de vermoorde zielen onder het altaar", werd dan gezegd,  
"hen van wie het bloed uit de aarde roept tot God,  
en God hoort het roepen van het bloed", werd dan gezegd,  
- Farizeeën leerden dat Pesach vieren

niet langer betekende dat je weg kon trekken uit de slavernij  
maar dat Pesach vieren nu móest betekenen  
dat je geloofde in de opstanding uit de doden.  
Geloofde dat de slachtoffers van onrecht en geweld opstaan uit hun graf.

Een zeer opstandige lezing van de Bijbel dus. En heel politiek.

Ze kregen het dan ook onmiddellijk aan de stok  
met vooral de Sadduceeën.

In de tijd van Jezus waren het de Sadduceeën  
die collaboreerden met de bezetter, de Romeinen in Jeruzalem,  
met wie ze samen de Tempel bestuurden.

En de Tempel was niet alleen een godsdiensthuis,  
maar ook de nationale bank en de zetel van de regering.  
De tempel in Jeruzalem was het centrum  
van politieke en religieuze macht.  
En de plek waar Joodse leiders met de Romeinse bezetter samenspannen.

Dus van enige opstand, of geloof in de opstanding  
dat als een drijvende kracht de opstand tegen de Romeinen aanwakkerde,  
wilden de Sadduceeën niet weten.

Begrijpelijk, want zij hadden door te collaboreren  
van de oorlog weinig last.

Sadduceeën, die de geestelijke macht hadden in het land,  
geloofden niet, u kunt dat op vele plaatsen in de Bijbel vinden,  
geloofden niet in de opstanding en ook niet in de Heilige Geest.  
Terwijl Farizeeën zowel het een als het ander beleden,  
zo schrijven de evangelisten.

Het argument dat Sadduceeën gebruikten  
zal misschien sommigen aanspreken:  
zij zeiden: Opstanding? Dat is nieuwerwetse onzin van Farizeeën,  
in de boeken van Mozes  
komt opstanding namelijk in het geheel niet voor.  
En ook niet zoiets als: Heilige Geest.

En, zoals zo vaak met conservatieve overtuigingen:  
formeel hadden ze daar gelijk in.

Ondertussen hadden de progressieve Farizeeën,  
- dit speelt dus allemaal in de tijd  
waarvan wij geen boeken meer hebben,  
omdat de Roomse kerk die wel heeft maar wij niet,  
- ondertussen hadden de Farizeeën een wereldwijde  
los-van-de-tempel-beweging op poten gezet,  
door het stichten van plaatselijke synagogen.

Overal. In Noord Afrika, in Turkije, Griekenland, Italië, Spanje, overal ter wereld waren synagogen gesticht. Zo noemden zij de die plaatselijke volksvergaderingen waar die nieuwe manier van Thora-lezen werd geoefend.

Een rotsvast geloof in de opstanding uit de dood.

En nu snapt u ook dat het verhaal over Jezus een uiterst Farizees verhaal is, want hij wordt beschreven als de eersteling die uit de dood opstaat.

Moet je toch voorstellen wat een extase dat teweeg moet hebben gebracht bij die Farizeeën, dát namelijk, waarvoor zij hun leven in de waagschaal hadden gesteld: hun geloof in de opstanding uit de doden was in Jezus aangelicht!

Dáár zagen zij het begin van het Koninkrijk van de God van Israël: De eerste die een slavendood sterft, - de kruisdood was namelijk een typische slavendood - staat op uit de dood. Als eersteling. Van velen, over de hele wereld.

Voor Farizeeën was heel de wereld immers één groot Egypte geworden zodat over de hele wereld in plaatselijke synagogen Pesach gevierd werd.

Van belang is het dat we daarbij beseffen dat in die Griekse periode, de periode waarvan wij dus - nogmaals - geen boeken hebben, - dat in die periode zich miljoenen niet-Joodse slaven aangesloten hadden bij die plaatselijke synagogen, in de toenmalige wereld, en Jood waren geworden.

"Proselieten", werden ze genoemd. Erbij-gekomenen, letterlijk.

En vanuit die hele wereld waren er Joden die blijkbaar naar Jeruzalem waren komen wonen, en daar huizen en stukjes grond hadden gekocht, akkertjes.

En onder hen breekt nu een soort van extase uit. De Farizeese extase die ik beschreef rondom de opstanding van Jezus.

In het begin van het boek Handelingen beginnen de leerlingen van die opgestane Jezus nogal extatisch te spreken, om het zo maar te zeggen,

en dan neemt Petrus het woord en zegt:

Gij Joden en allen, ook niet-Joden dus,  
die naar Jeruzalem bent gaan wonen.  
Deze mensen zijn niet dronken, zoals jij veronderstelt.

Want het is de derde ure van de dag.  
Maffe Petrus.  
We zijn nou nog niet dronken, dat komt vanavond pas!

Dat is een beetje een Oktoberfest-vertaling.

De woorden die Petrus zegt zijn namelijk veel kernachtiger,  
hij zegt niet dat ze niet of nog niet dronken zijn,  
hij zegt iets heel anders:  
Deze mensen zijn niet op de wijze waarop jullie het denken dronken!

Petrus zegt dus: ze zijn wel dronken,  
maar niet op de manier waarop jullie het dénken.  
Zij zijn namelijk dronken door de uitstorting van de Heilige Geest.

Dus geloof in de opstanding en uitstorting van de Heilige Geest  
hebben alles met elkaar te maken.  
Het is een politiek van verzet  
die de gestalte aanneemt van een soort extase.

Maar we lezen vandaag wat verderop, in Handelingen 4,  
en dat heeft ook een extatisch karakter, een verwijzend karakter.  
Moet je in het oog houden, anders verlies je de zeggingskracht.

Want om te begrijpen wat er hier gebeurt  
met die verkoop van stukjes grond  
moeten we begrijpen waarom die Joden  
ooit dat stukje grond hadden gekocht.

Dat deden ze met het oog op hun oude dag.  
Maar dan niet om op die grond een moestuintje te beginnen,  
maar omdat ze meenden dat de belofte van het land  
betekende dat dat daar in Jeruzalem moest zijn.

Dat dat de plek was waar het in de landbelofte om zou gaan.

En nu is het eigenaardige  
dat heel veel christenen dat nog steeds schijnen te denken.  
Die staat Israël is vooral door Christenen opgeblazen  
met allerlei overtuigingen  
waar de oorspronkelijke stichters van de staat Israël  
helemaal niet mee bezig waren geweest.

Die staat Israël is dan voor Christenen het levende bewijs

van de spoedige terugkomst van Jezus, zo ongeveer.

Hedendaagse Christenen,  
die een hele lobby-club erop nahouden:  
Christenen voor Israël,  
knopen dus allerlei eschatologische emoties aan dat land  
en aan de stad Jeruzalem.  
En brengen daarmee iedereen in gevaar,  
Joden en Palestijnen en nog veel meer.

Laten we ons daarentegen liever laten leiden  
door dat wat de Bijbelse tekst te zeggen heeft  
over zoiets als de landbelofte.  
En dan moeten we in het oog houden dat hier in Handelingen 4  
sprake is van extatisch gedrag.

Even een bijzonderheid:  
Wist u dat het vijfde woord, van de tien woorden, erg vaag is vertaald?

U kent het uit uw hoofd:  
Eer uw vader en uw moeder opdat uw dagen verlengd worden  
en dan...?  
In het land dat de Here God u geeft.

Lieve mensen, het staat er niet.

In het Hebreeuws heb je een woord: 'erets'  
en dat betekent altijd zowel: land, als: aarde.  
Beide betekenissen doen altijd mee: land, en aarde.  
Dan heeft de ene betekenis weer meer nadruk en dan de andere  
maar de twee betekenissen blijven altijd aan elkaar vast zitten.

Zo zongen wij:  
"De aarde en haar volheid zijn des Heren Koninklijk domein,  
de wereld en die daarin wonen,  
...het land rijst uit de oceaan..."

Dat is dus één en hetzelfde woord in het Hebreeuws: erets.  
Betekent aarde en land.

De aarde en haar volheid, daar staat 'erets', maar verderop:  
het land rijst uit de oceaan, dat is in het Hebreeuws óók: 'erets'.

Nu verwacht je in het vijfde woord van de tien woorden:  
Eer uw vader en uw moeder opdat uw dagen verlengd worden  
op de erets...

Maar dat staat er niet.  
De tekst van de tien geboden heeft hier het woord "adama",  
en dat betekent: akker.

Eer uw Vader en uw moeder,  
zij waren namelijk slaven in Egypte,  
dus ken hun geschiedenis en vergeet die nooit,  
opdat uw dagen verlengd worden  
op de akker die de Here God u geeft.

Dus om akkers te verkopen... dat is wel hectisch hoor!

Laten we van de kern uitgaan.  
Wat heeft Jezus geproclameerd?  
Het nabije Godsrijk!  
De komst van het Koninkrijk Gods.

Van die vervulling spreekt het Nieuwe Testament.  
De mensen van het Nieuwe Testament hebben de vervulling  
zien aanbreken in de opstanding.

De opstanding!  
Hij is de eerste van degenen die ontslapen zijn.  
Dáár licht het koninkrijk Gods, de malkoet hasjamajim óp.

Ze zijn dát gaan léven!

Dat was natuurlijk gekkenwerk  
om in de toenmalige wereld dát te gaan leven.  
Zou nu trouwens nóg meer gekkenwerk zijn.  
Maar dát is wat er hier gebeurt.

Ze léven de opstanding van Jezus Christus uit.

Hier gaat het om mensen  
die zich in Jeruzalem hadden gevestigd vanuit de diaspora.

De extatische droom van die mensen,  
na die toespraak van Petrus,  
was nu dat Israël zich zou uitstrekken tot de einden der aarde.  
Je kunt op vele plaatsen in het Nieuwe Testament die droom terugvinden.

Dus niet dat Israël zich zou concentreren op die stad Jeruzalem.  
Want dat wás hun overtuiging  
maar die hebben ze in hun extase ópgegeven voor een nieuwe overtuiging  
een Farizeese overtuiging namelijk.

Ze hebben daar een stukje grond in bezit  
waarin ze op hun oude dag begraven zouden worden.

En dát hebben ze nu opgegeven ter wille van de gemeenschap.  
Ze brachten Thora in vervulling, kun je zeggen,  
want Deut. 15 zegt: "er zal geen behoeftige onder jullie zijn"



Die akkers waren geen stukken grootgrondbezit  
om daar aardappels of waspeen op te verbouwen.

Je gaat niet op je oude dag vanuit de diaspora terug naar Jeruzalem  
om daar te gaan sappelen in je moestuin.

Grootgrondbezit nabij Jeruzalem was en is onmogelijk.  
Je kunt er weinig verbouwen. Wat olijven misschien.  
Jeruzalem lag erg ongelukkig wat dat betreft.

Nee, dat Jeruzalem had aantrekkingskracht op talloze Joden  
die - met het oog op de komst van de Messias,  
daar begraven wilden zijn.

Dit kostbaar, dierbaar plekje grond gaven ze op!

Zo groot was hun extase,  
dat ze hun dodenakkertjes en hun huizen ervoor over hadden.

Zo fel waren ze dan ook wanneer met die extase,  
die opstandige, uiterst progressieve geloofsovertuiging,  
gesjoemeld zou worden.

Wel mee willen doen, maar toch ook een appeltje voor de dorst...  
"Mooi werk, deze opwekking hier, maar: wel effe uitkijke!"

Het verhaal neemt daar extreem afstand van.  
Als je nu werkelijk een teken van het rijk Gods wil oprichten,  
dan moet je er niet mee gaan knoeien.

Het is voor Farizeeën werkelijk een kwestie van dood of leven.  
Je houdt vast aan aardse bezittingen:  
grond, huizen, wat dan ook.  
Landsgrenzen, de staat.  
Bodem. Bloed.

Of je geeft dat op en kiest voor het leven als een opstandige,  
als één die opstaat tégen onderdrukking en geweld,  
als een volgeling van de éérste die uit de dood opstaat.  
De gekruisigde.  
Je hoeft niet mee te doen aan deze beweging!  
Dat is wat Petrus ook zegt:  
Je had het toch gewoon kunnen houden  
en blijven geloven dat je er warmpjes bij zou komen te liggen  
in je graf daar op de olijfberg  
zodat je álš de Messias zou komen, je meteen vooraan zou staan.

Dat had je toch gewoon kunnen blijven volhouden?

Maar áls je mee wilt doen in het stellen van een daad,  
in het oprichten van een teken van het komende koninkrijk  
een koninkrijk dat wereldwijd een einde gaat maken  
aan alle onderdrukking en geweld, oorlog, haat en nijd,  
- áls je dááaraan mee wilt doen, wat mag, maar niet hoeft,  
dan moet je er niet mee gaan sjoemelen.  
Niet mee knoeien.

Maar niet alleen Ananias, ook zijn vrouw, die geen naam mag hebben,  
helemaal zoals dat gaat in traditionele milieus  
als die van haar echtgenoot,  
ook zij slaat stijl achterover.

En nu, hoe moet dat nu?  
Wij gaan straks weer gewoon aan de koffie  
en morgen is het maandag  
en gaat alles weer gewoon door  
zoals het vorige week ging.  
En de weken en maanden en jaren daarvoor.

Ik weet het. Ik ben niet naief.  
Ook de dominee uit Drachten kan geen ijzer met handen breken.  
Hier slaat echt geen vlam in de pan.  
Ook niet in de mijne.

Hoewel?  
Je moet dat als gemeente van Christus nooit uitsluiten:  
dat het toch kan gebeuren dat er iemand in de gemeente opstaat  
en de hele bups meeneemt  
en dat je taal gaat uitslaan  
waardoor dingen beginnen te kantelen.

Maar dan moeten we eerst volledig stoppen  
het woord 'Farizeër' als een scheldwoord te gebruiken.

En: we moeten leren elkaar te vertrouwen.  
Tijden kunnen snel veranderen.  
De democratie waarop we ons zo hebben verlaten  
is binnen twee jaar te grabbel gegooid.

In heel Europa staan jongeren op die boos zijn en het niet meer pikken.  
En bereid te zijn dingen in brand te steken.  
Wat dat allemaal teweeg gaat brengen kan ik u niet vertellen.  
Dat kan niemand.

Maar dat het nodig is, om geheel Farizees, plaatselijk samen te komen  
en uit de Thora te lezen,  
lijkt me helder.  
Om te beseffen dat die Heilige Schrift gaat over een Jóódse Messias,  
Jezus van Nazareth,

die ons heeft leren bidden om de komst van het Koninkrijk,  
lijkt me ook duidelijk.

En dat we dan maar het beste kunnen beginnen  
met het breken en delen van het brood  
en met het drinken uit de beker,  
en met alles wat daarop volgt:  
het opkomen voor vluchtelingen,  
het niet langer onder de indruk raken van grote bekken,  
het gastvrij-zijn zoals alleen een christelijke gemeente dat kan zijn,  
- wat er ook maar op volgt:  
beschouw dat niet als een opgave,  
maar aanvaard dat als een geschenk.

Christus is met u

Amen